

МУЗЕЙНА СПРАВА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ЯКОСТЕЙ ШКОЛЯРІВ

У статті схарактеризовано значущість шкільного музею у процесі формування патріотичних якостей учнів; досліджується системний підхід до організації національно-патріотичного виховання засобами музейної педагогіки.

В. О. Сухомлинський вважав, що патріотизм – серцевина людини, основа її активної позиції. Тому, ураховуючи суспільно-політичну ситуацію, що складається в Україні, усе більшої актуальності набуває виховання в учнів почуття патріотизму та формування активної громадської позиції. З огляду на це мета навчально-виховної діяльності закладів освіти полягає у вихованні й розвитку громадян-патріотів, які є носіями національної та людської гідності, порядності та творцями духовних цінностей.

Сутність патріотизму як моральної якості визначалась видатними педагогами Й. Песталоцці, А. Дістервергам, Г. Сковородою [7]. Теоретичні й методологічні засади патріотичного виховання школярів розглядали О. Духнович, С. Русова, Г. Ващенко, А. Макаренко, В. Сухомлинський [8].

Важливим у процесі усвідомлення нових тенденцій у вітчизняній педагогічній науці є роботи О. Вишневського, О. Губко, П. Кононенко, К. Чорної, які в основу патріотичного виховання ставлять національну свідомість та наголошують на усвідомленні безперечної цінності Батьківщини [7].

Виховання почуття патріотизму, гордості за свій народ передбачає формування в учнів історичних знань про минуле і сучасне нашого народу, держави. Якості свідомих громадян України потрібно виховувати в учнів тими способами, методами, засобами, традиціями, мораллю, що вироблені народом упродовж усього історико-культурного розвитку, тобто засобами музейної педагогіки.

Метою нашої статті є розкриття значущості шкільного музею у процесі формування патріотичних якостей учнів на основі системного підходу.

В Україні співпраця музеїв і школи почала активно розвиватися в останні десятиліття. Окремі аспекти музейної педагогіки розробляли Т. Белофастова, П. Бурдейний, Л. Гайдда, Н. Ганусенко, О. Караманов, М. Костиця [3].

Шкільний музей виконує різноманітні соціальні функції. Він володіє практично необмеженим потенціалом виховного впливу на учнів. Організація і зміст його діяльності вибудовується не тільки на основі загальних підходів і принципів організації музейної роботи, але й з урахуванням загальнонаукових (синергетичний, інтегративний) і педагогічних підходів (аксіологічний,

---

* © Белоусова Н. Г.

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

особистісно-орієнтований, особистісно-діяльнісний).

Патріотичне виховання – це багатогранний процес, який триває протягом усього часу перебування дитини в освітньому закладі.

Масштабність, яскравість думок, почуттів і образів, які переживають учні в навчально-виховному процесі, є необхідною умовою розвитку їхньої індивідуальності. У контексті цього шкільний музей дає можливість учням спробувати свої сили в різних видах наукової, суспільної діяльності. Участь у пошуковій роботі, зустрічі з цікавими людьми, знайомство з історичними фактами, традиціями, обрядами допомагають учням дослідити історію й культуру рідного краю, усвідомити сучасні проблеми суспільного життя, засвоїти досвід попередніх поколінь. Така діяльність виховує в підлітків дбайливе ставлення до культурної та природної спадщини народу, без чого не можна виховати патріотизму й любові до своєї Вітчизни.

Музей бойової та трудової слави Цюрупинської спеціалізованої школи I–III ст. № 4 з поглибленим вивченням предметів природничо-математичного напрямку було засновано 14 жовтня 1981 року з ініціативи педагогічної ради. У 1982 році музей змінив профіль, зосередивши свої дослідження на місцевому краєзнавстві.

У 2009 році рішенням педагогічної ради музею історії краю було присвоєно ім'я засновника і першого керівника І. Г. Сухарчук. У 2011 році він здобув звання «Зразкового».

До складу ради музею входять директор школи, піклувальна рада та керівник музею. Основною метою діяльності є залучення молоді до пошукової, краєзнавчої, науково-дослідницької, художньо-естетичної та природоохоронної роботи, формування патріотичної свідомості, соціального-громадського досвіду, інтелектуального потенціалу, упровадження активних форм роботи, розвиток творчості особистості.

Музей сприяє встановленню міжпредметних зв'язків та забезпечує єдність навчально-виховної та позакласної виховної роботи. Рада музею працює за такими напрямками: науково-дослідницька робота (дослідження та пошук матеріалів, МАН); інформаційна робота (секція лекторів, проведення екскурсій); організаційно-масова робота (колективні творчі справи, виставки, оформлення альбомів, фото-звітів, залучення батьків і громадськості до роботи музею); волонтерська діяльність (допомога ветеранам, участь у різних благодійних акціях, експедиціях); шкільне самоврядування («Барвінок» – 4 кл., «Веселка» 5–7 кл., «Шкільний парламент» 8–11 кл., виховання лідерів, спілкування, навички управлінської діяльності).

У 2008 році проведено реконструкцію музею, у результаті чого розміщено нові експозиції: «Світлиця», «Олешка – Олешки», «Українське козацтво. Олешківська Січ», «Лихо Голодомору», «Велика Вітчизняна війна», «Микола Куліш», «І. І. Матвеев», «Знай наших», «АО ХЦПК», «Історія школи».

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

При шкільному музеї працюють гуртки різних напрямів: еколого-краєзнавчого, («Перлина», кер. Н. М. Чернявська; «Юні козачата», кер. В. М. Чернявський), з відродження національних традицій («Сяйво писанки», кер. Т. В. Мав'ян; «Веселі стрічки», кер. Н. Ю. Пальшина; «Сам собі майстер», кер. В. М. Вархола). Керівник гуртка Т. В. Мав'ян брала участь у всеукраїнській акції «Рушник національної єдності».

Наша школа є опорною з туристсько-краєзнавчої роботи у районі: розроблено туристичний маршрутний лист «Цюрупинськ – перлина Херсонщини» (кер. Н. М. Чернявська); науково-дослідна робота з теми «Олешківська Січ – минуле та сучасне» (кер. В. М. Чернявський) здобула перемогу в обласному етапі експедиції «Моя Батьківщина – Україно»; здійснюються велоестафети «А ми ту пам'ять збережемо», «Джерела рідного краю». Учні еколого-краєзнавчого клубу «Перлина» неодноразово були переможцями експедицій «Краса і біль України», «Історія міст і сіл України», «Сто чудес України», «Молодь тустеє якість».

За 36-річну історію існування музей став пошуково-творчою лабораторією, де здійснюється науково-педагогічна обробка зібраних матеріалів, створюються дидактичні посібники для учнів. За результатами дослідницької роботи учнів видано декілька брошур під рубрикою «Історія очима молодого людини» про видатних історичних, громадських діячів нашого краю, значні історичні події, які вплинули на розвиток міста, області. Членами ради музею написано вісім науково-дослідницьких робіт, успішно представлених на конкурсі-захисті Херсонського відділення МАН України.

Шкільний музей – це організаційно-методичний центр, своєрідний клуб однодумців, де тісно співпрацюють шкільне наукове товариство учнів «Інтелект», предметні методичні об'єднання вчителів, батьки, громадські організації (міська та районна рада ветеранів, Кінбурнський козацький полк, товариство «Олешківська Січ», районна організація «Червоний хрест», музей 87-стрілкової дивізії, районний краєзнавчий музей). Продуктивність роботи музею цілком залежить від злагоженості співпраці колективу педагогів та учнів. В процесі реалізації плану заходів з виховної роботи школи засобами музейної справи учні пізнають важливість колективної діяльності, навчаються вибирати лідерів, аргументовано дискутувати, керувати своєю ділянкою роботи і бути відповідальними за вчинки та рішення. Робота у складі ради шкільного музею, що є органом учнівського самоврядування, прищеплює учасникам навички управлінської діяльності, виховує активну громадянську позицію. Радою музею реалізовано декілька соціальних проектів, а саме: «Херсонский целюлозно-бумажный комбинат и школа. Судьбы. События. Факты», «Люди нашего міста», «Молодіжна робота без меж», «У добрі справи ти вклади прекрасні прояви душі», «Друзья мои, прекрасен наш союз».

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

Щорічно в школі проводяться уроки мужності, акції пам'яті «Війна очима дітей», «Шляхами подвигу і слави», години спілкування до визначних дат. Традиційними є зустрічі з ветеранами, учасниками війни, родичами загиблих захисників. Учні нашої школи доглядають пам'ятні знаки, присвячені подіям Великої Вітчизняної війни. Шкільний волонтерський загін «Доброхоти» бере участь у багатьох акціях: «Польова пошта», «За чисте довкілля», «Добре серце», «Теплі серця», «Збережи життя дитини», «Зберемо кришки на протези воїнам» та проектах «Кожен допоможе – Україна переможе», «Від родини – на благо країни». Два рази на рік проходить традиційна акція «Милосердя» зі збору теплих речей та шкільного приладдя для учнів, які опинились в складних життєвих обставинах та потребують особливої уваги. Учнівське самоврядування школи активно бере участь в громадському житті міста. Так, до Дня міста був проведений «Color flash»; до молодіжного фестивалю «Я люблю своє місто» підготовлено флешмоб «Бути патріотом – це більше, ніж бути українцем».

При музеї близько тридцяти років існує дидактичний театр «Колесо історії» – візитна картка нашої школи. Він народився з уроків – спектаклів за творами Шевченко, Карпенка-Карого, Старицького, Гоголя, Чехова. Усі сценарії, декорації, костюми створені учнями спільно з батьками та вчителями. Першим засновником дидактичного театру була учитель іноземної мови, керівник музею І. Г. Сухарчук, ім'я якої носить шкільний музей історію краю. На шкільній сцені поставлено понад тридцять вистав, пов'язаних з історичною спадщиною України та рідного краю: п'єси «Гілея» (за легендами Геродота), «Приїзд Куліша в Олешки» (за архівними матеріалами та мемуарами сучасників), «Відблиски зірниць» (про визволення м. Цюрупинська).

Виховна система школи побудована за методикою колективних творчих справ І.П. Іванова: «Видатні люди краю», «Чудеса рідного краю», «Под крышей дома своего», «Дом, в котором уютно всем», «Україна – моя Батьківщина», «Школа має таланти», «Шкільний калейдоскоп», «Символіка класу», «Україно! Ти для мене диво!». Першочерговим завданням для педагогічного колективу є виховання патріотів своєї країни. А тому наша школа має свої традиції та символи – гімн, герб, значок, а з 2010 року – прапор.

Таким чином школа засобами музейної педагогіки формує в учнів ціннісне ставлення до культурно-історичної спадщини, пробуджує інтерес до краєзнавства, мотивує до створення експонатів музею, виставок та участі у тематичних заходах, зустрічах. Отже, шкільний музей історії краю є джерелом духовного, патріотичного, естетичного виховання учнів.

Практика виховання доводить, що використання засобів музейної педагогіки допомагають не тільки розширити знання з історії, краєзнавства, а й усвідомити, якою важливою є роль особи в історичному процесі. Наскільки є нерозривним історія

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

людини, народу країни, світу. Беручи участь в краєзнавчих походах, екскурсіях, експедиціях, учні навчаються жити в креативних умовах. Багато практичних навичок школярі набувають у процесі забезпечення науково-дослідницької діяльності музею. В учнів формується стійке усвідомлення значущості маленької людини в глобальному коловороті подій, критичне мислення, а головне, усвідомлення власної значущості. Шкільний музей є важливим засобом навчально-виховної роботи, формування всебічної розвиненої особистості, виховання патріотів України. На наш погляд, саме музейна справа цілком реалізує основні завдання патріотичного виховання, а саме: забезпечення сприятливих умов для самореалізації особистості відповідно до її інтересів та можливостей; виховання правової культури, поваги до Конституції України, державної символіки; сприяння успадкуванню школярами духовних та культурних надбань українського народу; формування мовної культури, як духовного коду нації; відновлення і вшанування національної пам'яті; утвердження у свідомості громадян об'єктивної оцінки ролі українського війська в українській історії у відстоюванні ідеалів свободи та державності; відродження та розвиток українського козацтва як важливої громадянської сили військово-патріотичного виховання молоді; виховання здатності протидіяти проявам аморальності, правопорушень, бездуховності, антигромадянської діяльності.

Література:

1. Бех І.Д. Концепція виховання особистості/ І.Д. Бех / Рідна школа – 1991 – №5 – С.40-47.
2. Бех І.Д. Чорна К.І. Програма патріотичного виховання дітей та учнівської молоді// Світ виховання. – 2007. – №1 (20). – С.22-34
3. Гайда Л.А. Музей у навчальному закладі / Л.А. Гайда. – К. :Шк.світ, 2009.-128с. – (Бібліотека «Шкільного світу»)
4. Гонський В. Патріотизм як основа сучасного виховання та ідеології держави// В.Гонський. – Рідна школа.- 2001 – №2 –С. 9-14.
5. Закон України «Про загальну середню освіту»
6. Учнівська краєзнавча експедиції як форма діяльності шкільного музею / Л.А. Гайда // Краєзнавство. – 2010. – № 1-2. – С. 178-183. – Бібліограф.; 20 назв.-укр.
7. Чорна К.І. Виховання громадянина, патріота, гуманіста. Науково-методичний посібник. – К. : ТОВ «ХІК», 2004-96с.
8. Чорна К. І. Патріотизм – духовна цінність молодих громадян України // Цінності освіти виховання. Науково-методичний збірник/ За заг. ред.. О.В. Сухомлинської. – К., 1997 – С. 209–211